

***Predlogi Koalicije za trajnostni razvoj podeželja:***  
***Komentar 2. osnutka nacionalnega strateškega načrta razvoja***  
***podeželja 2007-2013***

*in*

***predlogi dejavnosti za PRP po posameznih oseh***

(15.6.2006)

**Splošni komentar**

Dopolnjeni nacionalni strateški načrt razvoja podeželja 2007-2013 (NSN) (MKGP, z datumom 9.6.2006) po našem mnenju z vidika načel trajnostnega razvoja ne pomeni izboljšanja. Na osnovi predloga še vedno ni mogoče sklepati, da bi se sicer deklarativna trajnostna in okoljska usmerjenost lahko prelila v prakso (= programske ukrepe). Menimo, da bo tudi cilje povečanja konkurenčnosti slovenskega kmetijstva in agroživilstva težko doseči, če jih ne bomo zasnovali na nacionalnih prednostih; mednje pa MKGP, pa tudi druga ministrstva, vedno šteje prav razmeroma ohranjeno naravo na podeželju.

S tega vidika v posameznih delih dokumenta opažamo celo zaskrbljujoče poslabšanje, še posebej pri 2. osi. Odmik od strategije za doseganje ciljev programa in še posebej njegovih kmetijsko-okoljskih ciljev je še izrazitejši, saj so predlagane dejavnosti še bolj splošno usmerjene in zato pomenijo razprševanje finančnih sredstev brez jamstva za doseganje konkretnih učinkov. Po novem predlogu je tudi sredstev za kmetijsko-okoljske ukrepe bistveno manj (zmanjšanje s 45% na 26%), medtem ko je sredstev za manj ciljne ukrepe (območja z omejenimi dejavniki, živalim prilagojena reja) bistveno več.

Prav tako v dopolnjenem NSN ni mogoče razbrati, na kakšen način bo PRP prispeval k izvajanju **Akcijskega načrta razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015 (ANEK)**, ki ga je Vlada RS sprejela novembra 2005, čeprav bi po izrecnih priporočilih Strateških smernic EU za razvoj podeželja to moralo biti upoštevano, enako pa smo predlagali tudi v naših komentarjih k 1. osnutku NSN. Po našem prepričanju pa prav ANEK ponuja možnost za razvojne sinergije med drugo osjo in drugimi osmi, na osnovi naših nacionalnih prednosti.

Zaskrbljujoče je tudi dejstvo, da so cilji območij Natura 2000, ki bi jih bilo moč dosežati prek specifičnih ukrepov PRP 2007–2013 v skladu z evropsko uredbo o razvoju podeželja, omejeni zgolj na splošne kmetijsko-okoljske ukrepe (KOP) in plačila za območja z omejenimi dejavniki (OMD), kar je nedopustno. Upravičeno se namreč bojimo, da Slovenija ne bo uspela zagotoviti uresničitve ciljev Evropske unije, saj nekatere populacije ogroženih vrst ptic na območjih Natura 2000 v Sloveniji ne dosejajo ugodnega stanja, kot nas obvezuje Natura 2000.

V nadaljevanju podajamo naše **komentarje** k posameznim delom dopoljenega NSN, hkrati pa tudi že nekatere **predloge za dejavnosti/ukrepe PRP**. Predlogi pokrivajo predvsem področje naših strokovnih kompetenc (ekološko kmetijstvo, ohranjanje narave) in so mišljeni v smislu dopolnitve k ostalim dejavnostim PRP. So še na ravni zamisli, ki jih je treba nadalje razdelati. Upamo, da bomo v nadaljnjem postopku priprave PRP lahko sodelovali bolj aktivno in neposredno kot doslej, da bi predloge lahko bolje umestili v celoten okvir PRP in jih natančneje opredelili, ter skupaj z MKGP in ostalimi deležniki razmislili tudi o celotni trajnostni naravnosti programa.

S predlaganimi dejavnostmi hkrati stremimo k doseganju sinergij tako med posameznimi ukrepi, kot tudi med posameznimi osmi in znotraj celotnega programa.

Opomba:

Vse naše besedilo – predlogi in komentarji – so v nadaljevanju zapisani z *nagnjenim tiskom*. Deli besedila, povzetega iz 2. osnutka nacionalnih strateških smernic, pa so zapisani brez nagiba.

# 1. OS: KONKURENČNOST AGROŽIVILSTVA IN GOZDARSTVA

## 1. Posodabljanje in prestrukturiranje kmetijstva

Cilj: Aktivnosti na tem področju bodo usmerjene v tehnološko prilagajanje standardom skupnosti, v strukturne izboljšave, potrebne za dvig učinkovitosti v kmetijstvu ter v izboljšanje dohodkovnega položaja primarnih kmetijskih proizvajalcev.

*Komentar:*

*Strinjamo se s predlaganimi cilji in dejavnostmi in predlagamo, da se sorazmerni del sredstev v njihovem okviru nameni razvoju sektorja ekološkega kmetijstva, ki lahko bistveno prispeva k naštetim splošnim ciljem, hkrati pa tudi k splošnim in posebnim okoljskim ciljem programa.*

*Da bi dosegli zaželeno razvitost ekokmetijskega sektorja do l. 2013 (oz. 2015 po ANEK) oziroma ciljno vrednost (predlagamo 18% zemljišč v ekološki pridelavi glede na vsa KZU do 2013, kar je usklajeno z ANEK, kjer je ciljna vrednost 20% do l. 2015), bi bilo za to dejavnost treba zagotoviti približno 15-20% vseh sredstev, ki bodo namenjena posodabljanju kmetijskih gospodarstev.*

*Predlagamo naslednje aktivnosti:*

### **– Posodabljanje in razvoj ekoloških kmetijskih gospodarstev**

*Kratek opis: Investicije na ekoloških kmetijah za posodabljanje, uvajanje in/ali širitev ekološke rastlinske pridelave (zelenjava, sadje, vinogradi, poljščine, pridelava semena in sadik, druga rastlinska pridelava); investicije lahko obsegajo nakup strojev, kmetijskih zemljišč idr.; pogoj je vključenost kmetije v nadzor ekološke pridelave ter ohranjanje ekološke pridelave najmanj 10 let od zaključka investicije.*

*Obseg: 15-20% vseh sredstev, ki bodo namenjena posodabljanju kmetijskih gospodarstev.*

*Cilj: strukturne izboljšave za večjo učinkovitost ekološkega kmetovanja in s tem za doseganje ciljev pod 1.) v celoti.*

*Obsežnejše utemeljitve so na voljo v:*

- Mnenje in predlogi Koalicije za trajnostni razvoj podeželja za: Predlog Nacionalnega strateškega načrta razvoja podeželja 2007–2013 (NSN).*
- ANEK s. 62: »namenski razpisi z ustreznimi pogoji za investicije na ekoloških kmetijah«, »povečanje podpor lokalnih skupnosti za namene ekološkega kmetijstva«;*
- ANEK s. 64: »usmerjanje investicijskih podpor na ekokmetijah v zeleni turizem«.*
- Slabe et al. 2005; Zakowska et al. 2005.*

### **– Posodabljanje in razvoj ekoloških kmetijskih gospodarstev na posebnih varstvenih območjih Natura 2000**

*Kratek opis: enako kot zgoraj.*

*Utemeljitev: Ekološko kmetovanje je zaradi specifične tehnologije prepoznano kot način kmetovanja s pozitivnim učinkom na doseganje ugodnega stanja vrst in habitatov na Natura 2000 območjih (EEA 2006; Häring et al. 2005).*

*Cilj je doseči čim večjo udeležbo kmetij v ekološkem kmetovanju na območjih Natura 2000: do leta 2013 vsaj 75% vseh kmetij.*

## 2. Dvig dodane vrednosti in kakovosti v pridelavi in predelavi kmetijskih, živilskih in gozdarskih proizvodov (25 odstotkov skupnih sredstev za os 1)

Cilj: Aktivnosti na tem področju bodo namenjene krepitvi učinkovitosti, spodbujanju inovativnosti, izboljšanju kakovosti ter skrbi za okolje v predelavi in trženju kmetijskih, živilskih in gozdarskih proizvodov. Posebne pozornosti bo deležno povezovanje vzdolž prehranske verige, pridobivanje surovin za obnovljive vire energije iz kmetijskih rastlin in gozda ter sodelovanje v shemah kakovosti.

*Komentar:*

*Strinjamo se predlaganimi cilji in dejavnostmi. V tem okviru predlagamo dejavnosti za razvoj sektorja ekološkega kmetijstva, ki od vseh načinov kmetovanja v kar največji možni meri jamči za doseganje naštetih ciljev – inovativnost, kakovost, skrb za okolje. Zato je nujno, da je nabor dejavnosti za razvoj ekokmetijskega sektorja čim bolj popoln in da omogoča celovit ter trajnosten razvoj tega sektorja, k čemur prispeva tudi trg oziroma povpraševanje po ekoživilih.*

*Strateško je zelo pomembno, da v PRP podpiramo z vidika potrošnika utemeljene in verodostojne sheme kakovosti (npr. sheme EU: geografsko poreklo, geografska označba, ekološka pridelava), ne pa npr. integrirane pridelave – pojasnilo glej v nadaljevanju pri predlogih aktivnosti v okviru 2. osi.*

*Predlagamo naslednje aktivnosti:*

### **– Podpora kmetom, ki sodelujejo v shemi ekološkega kmetijstva: ekološka predelava na kmetiji**

*Kratek opis: uvajanje in/ali širitev predelave na ekoloških kmetijah, vključno s pripravo in/oziroma pakiranjem ekoživil za trg.*

*Utemeljitev: Sedanje povpraševanje po ekoživilih presega ponudbo; veliko ekoživil, predvsem predelanih, zato uvažamo. Kupci pa povprašujejo tudi po domačih ekoizdelkih. Po drugi strani mnogo ekopridelkov zaradi več razlogov ne pride do potrošnikov: razpršenosti pridelave in hkratne slabe organiziranost pridelovalcev, odsotnosti predelave zaradi pomanjkanja sredstev za investiranje, idr.*

*Hkrati pa je so ekološka živila najpomembnejša med vsemi slovenskimi shemami kakovosti (po tržnem pomenu in po številu vključenih kmetij) in imajo tudi največji potencial za rast in uveljavitev!*

*Obsežnejše utemeljitve so na voljo v:*

- ANEK s. 62: »spodbude za predelavo ekoživil na kmetijah in v manjših podjetjih«
- Slabe et al. 2005; Zakowska et al. 2005.

### **– Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v shemo ekološke pridelave**

*Kratek opis: podpora za ustanovitev / zagon / razširitev gospodarskega subjekta za organiziranje odkupa in prodaje ekoživil, vključno s skladiščenjem, pripravo živil za trg (priprava embalaže ipd.); podporo dejavnostim pospeševanja prodaje ekoživil.*

*Utemeljitev: Sedanje povpraševanje po ekoživilih presega ponudbo, vendar je krog kupcev še omejen. Hkrati trendi tako v Sloveniji kot v svetu kažejo, da zanimanje nenehno narašča. Povpraševanje je pomemben spodbujevalec razvoja ekokmetijstva. Za čim bolj skladno rast povpraševanja pa je pomembno tudi izobraževanje in informiranje potrošnikov.*

*Dostopnost slovenskih ekoživil na trgu omejujejo tudi težave proizvajalcev s pripravo za trg (embalaža idr.), kar bi prav tako lahko reševali s povezovanjem v skupine proizvajalcev.*

*Obsežnejše utemeljitve so na voljo v:*

*ANEK s. 62:*

- »povezovanje in organiziranje tržnih pridelovalcev«,
- »vzodbujanje trženja ekoživil«,

»spodbujanje razvoja in promocijske vloge ekotržnic in podpora promocije drugih oblik neposrednega trženja ekoživil«,  
»zagotovitev dostopnosti tržnih podatkov«,  
ANEK s. 64:  
»povezovanje ekološkega kmetovanja s turistično, zdraviliško in gostinsko ponudbo«.

### 3. Dvig ravni usposobljenosti in povečanje zaposljivosti v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu

V tem okviru predlagamo predvsem naslednje aktivnosti:

#### – **Usposabljanje in izobraževanje za ekološko pridelavo, predelavo in trženje in dejavnosti informiranja**

*Kratek opis: tečaji o ekološkem kmetovanju, predelavi in trženju (npr. 4-tedensko izobraževanje v zimskem času); vključevanje kmetov v izbrane srednješolske izobraževalne programe z večjim obsegom ekokmetijskih tem; informiranje o uporabnih rezultatih raziskav in razvoja na področju ekološke pridelave); informiranje o izobraževanju za ekološko kmetovanje, ekopredelavo in trženje ekoživil oziroma ekopridelkov. Pomembno je, da pri izvajanju aktivnosti sodelujejo vsi usposobljeni akterji v slovenskem prostoru, vključno z nevladnimi organizacijami.*

*Utemeljitev: V dosedanjih 10 letih razvoja ekološkega kmetijstva se je pokazalo, da Kmetijska svetovalna služba (KGZS) ne more biti uspešen nosilec kakovostnega izobraževanja za ekološko kmetijstvo, zaradi preslabe informiranosti, nizke zainteresiranosti in pomanjkanja izkušenj.*

*Obsežnejše utemeljitve so na voljo v:*

*ANEK s. 60:*

*»kadrovska zasedba na področju ekološkega kmetijstva v javni upravi«,  
»podpore nevladnim organizacijam (NVO) za delo na področju ekološkega kmetijstva«,  
»vključevanje lokalnih skupnosti v izvajanje ANEK-a«,*

*ANEK s. 66:*

*»spodbujanje razvoja ekoloških mojstrskih kmetij in demonstracijskih centrov za ekološko kmetijstvo«,  
»prenos znanja o novih ekotehnologijah pridelovalcem«,*

*ANEK s. 68:*

*»vzodbujanje aktivnosti izobraževanja ekoloških kmetov«,  
»osveščanje ciljnih skupin prebivalstva«.*

#### – **Izboljšanje dostopnosti in kakovosti svetovanja za ekološko kmetijstvo**

*Kratek opis: oblikovanje in delovanje posebne svetovalne skupine za ekološko kmetijstvo, ki združuje strokovne in človeške kapacitete različnih organizacij (Kmetijska svetovalna služba, zasebni sektor – združenja za ekološko kmetovanje vklj. z biodinamiko, zasebni zavodi, neodvisni svetovalci...) in je mobilnega značaja (specialisti za posamezna področja ekokmetijstva lahko svetujejo kjerkoli v državi).*

*Utemeljitev: Sedanje stanje svetovanja za ekološko kmetijstvo je izredno slabo. V okviru KSS sta dejavna dva svetovalca specialista, v okviru zasebnega sektorja prav tako dva. V okviru združenj za ekološko kmetovanje (vklj. z biodinamičnim) je veliko strokovnih znanj, ki ostajajo neizkoriščena. Razvoj ustreznega svetovanja za ekokmetijstvo je ključnega pomena in eden od nujnih pogojev za razvoj sektorja. Zato je nujno združiti vse razpoložljive moči in kapacitete, saj so te že tako močno omejene in razpršene.*

*Ta dejavnost zato sodi med prednostne.*

*Utemeljitev: enako kot pri zgornjem predlogu.*

*Obsežnejše utemeljitve so na voljo v:*

*ANEK, na več mestih.*

## 2. OS: OHRANJANJE KULTURNE KRAJINE IN VAROVANJE OKOLJA

### 1. Ohranjanje kmetijstva v območjih z neugodnimi naravnimi danostmi za kmetovanje (okrog 61 odstotkov skupnih sredstev za os 2)

*Komentar:*

*Menimo, da je sedaj predvideni delež sredstev - 61% - verjetno previsok in da je bil v prvi različici predvideni delež (49%) bolj ustrezen. Ta dejavnost (izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetovanje) je najbolj splošna, ker pa so razpoložljiva sredstva omejena, jih je treba usmerjati veliko bolj ciljno – v okviru spodnje prioritete **Spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks**.*

### 3. Spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks (okrog 26 odstotkov skupnih sredstev za os 2)

- Spodbude kmetijskim praksam, ki vplivajo na izboljšanje stanja okolja;
- Ohranjanje tradicionalnih kmetijskih praks in vzdrževanje genetskega potenciala;
- Ohranjanje trajnostne kmetijske rabe na zavarovanih območjih.

*Komentar:*

*Menimo, da je predvideni odstotek sredstev prenizek (v prvi različici je bilo predvidenih 45%). 26% je z vidika ciljev 2. osi povsem nesprejemljivo, saj so dejavnosti v tem okviru najbolj ciljno naravnane v smislu varstva okolja, v velikem delu pa tudi ohranjanja kulturne krajine .*

*Zato predlagamo, da:*

- *se za **Spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks** nameni vsaj 45% skupnih sredstev za os 2.;*
- *znotraj tega sklopa dejavnosti sredstva nameni izključno ukrepom, ki so najbolj učinkoviti za varovanje okolja in ohranjanje biotske raznovrstnosti: za ciljne ukrepe za ohranjanje habitatov, za območja Natura 2000 in za neposredna plačila za ekološko kmetijstvo;*
- *naj se druge kmetijske prakse, ki so razmeroma intenzivne in vključujejo rutinsko uporabo sintetičnih fitofarmaceutskih sredstev, sintetičnih mineralnih gnojil ipd. (npr. integrirana pridelava) ne vključujejo več v **Spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks**. Za to obstaja zelo močan argument: ker z novim programskim obdobjem 2007-2013 stopa v veljavo izvajanje navzkrižne skladnosti, v okviru katerega je z agronomskega vidika pokrit pretežni del zahtev za integrirano pridelavo, neposredna plačila za IP niso več upravičena. Nasprotno pa je treba kmetom, ki so bili doslej vključeni v IP in vajeni tudi sistema sledenja določenim standardom in nadzora, pomagati, da lahko storijo še korak dlje in se preusmerijo v ekološko pridelavo. Na ta način se jim bo odprla tudi tržna perspektiva, ki je IP ne zagotavlja (Nikjer v Evropi se pridelki iz IP niso uveljavili med potrošniki, saj je razlika med IP in konvencionalno pridelavo z vidika potrošnika zanemarljiva. Morebitna pričakovanja, da bi se to lahko zgodilo v Sloveniji, so neupravičena, saj bo imelo informiranje javnosti glede posameznih kmetijskih praks, ki bo v prihodnosti vse boljše, ravno nasproten učinek, ne glede na to, ali ga bodo izvajale nevladne organizacije, stroka ali ministrstvo).*

*Predlagamo naslednje aktivnosti:*

– **Vzpodbujanje prilagojene trajnostne kmetijske rabe na posebnih varstvenih območjih Natura 2000**

*Za vzpodbujanje prilagojene trajnostne kmetijske rabe na posebnih varstvenih območjih Natura 2000 je potrebno zagotoviti ustrezne ukrepe (kmetijsko – okoljske ukrepe) kot tudi ustrezno kombinacijo med njimi. Na območjih Natura 2000 so prepoznane naslednje tipične rabe kmetijskega prostora:*

- i. vlažni ekstenzivni travniki*
- ii. suhi travniki*
- iii. mozaična kulturna krajina*

*Za vsako izmed navedenih tipičnih rab kmetijskega prostora je potrebno zagotoviti visoko osnovno raven kmetijske pridelave = ekološko kmetovanje, ter dodatne ukrepe za vzpodbujanje specifičnih kmetijskih praks (tip košnje, datum košnje, obremenitev z živino, ohranjanje in puščanje strukturnih elementov kulturne krajine, ohranjanje mejnih strukturnih elementov, pridelava avtohtonih vrst in pasem, itd.)*

– **Neposredna plačila za ekološko kmetovanje**

*Neposredna plačila v dosedanji obliki. Pomembno je ustrezno razmerje med plačili za posamezne vrste rabe tal (gl. v nadaljevanju).*

*Obsežnejše utemeljitve so na voljo v:*

- *Mnenje in predlogi Koalicije za trajnostni razvoj podeželja za: Predlog Nacionalnega strateškega načrta razvoja podeželja 2007–2013 (NSN).*

*V zvezi s to dejavnostjo predlagamo tudi spremembo naslednjega indikatorja:*

<b>Indikator</b>	<b>Parameter vrednotenja</b>	<b>Izhodiščna vrednost</b>	<b>Ciljna vrednost v letu 2013*</b>
<b>Vključenost v ekološko pridelavo</b>	odstotek zemljišč v ekološki pridelavi glede na vsa KZU	3,8%	<del>10%</del> 18% <sup>1</sup>

<sup>1</sup> *Ciljno vrednost za ekološko pridelavo je potrebno uskladiti s cilji v ANEK, ki ga je novembra 2005 potrdila vlada RS in kjer je zapisano: »Do leta 2015 delež ekoloških kmetij v Sloveniji povečati na 15%, delež kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) v nadzoru ekokmetijstva pa na 20%«. V ANEK so zapisane tudi utemeljitve za takšen cilj.*

*Predlagamo, da v novem programskem obdobju v PRP NE vključujemo več plačil za integrirano pridelavo. V skladu s prej zapisanimi argumenti je to tako smiselno kot tudi potrebno, kajti:*

- *integrirana pridelava je z vidika agronomske stroke "nadzorovana dobra kmetijska praksa"; kot že omenjeno, se bo z uvedbo navzkrižne skladnosti pretežni del izvajanja dobre kmetijske prakse odvijal prek te zahteve in je nesmiselno, da za minimalno razliko v praksi plačujemo visoka neposredna plačila, ob hkratni minimalni okoljski koristi ukrepa. To je nevzdržno tudi z vidika ocenjevanja "zmanjšanja dohodka", ki je osnova za določitev višine plačil, saj bi bilo to zmanjšanje minimalno.*
- *Ekološka pridelava zagotavlja neprimerno višji okoljski standard in veliko višjo stopnjo doseganja ciljev Strateških smernic Skupnosti, pa tudi v analizi stanja v NSN prepoznanih nacionalnih ciljev;*
- *ekološka živila so zaradi svojih zahtevnih standardov izrazito tržno profilirana; v skladu z razvojem trga ekoživil v evropskih državah in sedanjimi domačimi trendi lahko pričakujemo nadaljnjo rast povpraševanja po njih; v nasprotju s tem pa živila iz integrirane pridelave tega tržnega profila niso uspela razviti in ga, kot kaže razvoj v drugih državah EU, tudi ne bodo;*

- za razvoj predelave ekoživil in izboljšanje trga ekoživil nasploh je potrebno povečanje količin "konjunktornih" ekopridelkov (vrtnine, sadje, žita, mleko) (Slabe et al., 2006; Zakowska-Biemans, 2005).

Obsežnejše utemeljitve so na voljo v:

- ANEK s.64: »usmerjanje investicijskih podpor na ekokmetijah v zeleni turizem«, »vzpodbujanje ekološkega kmetijstva na zavarovanih območjih«;
- Häring et al. 2005; EEA 2006.

*Ker pridelava ekoživil na področju rastlinske pridelave in deloma mleka in mlečnih izdelkov ne dohaja povpraševanja, je smotrno, da PRP kmetijam, ki so že vključene v integrirano pridelavo, ponudi spodbude in pomoč (vključno s svetovanjem, kar je izredno pomembno in kar prav tako predlagamo v okviru dejavnosti PRP) za preusmeritev v ekološko pridelavo.*

*Z bolj ambicioznimi ciljnim vrednostmi za ekološko kmetijstvo bomo dosegli močne sinergije: z razmeroma manjšimi sredstvi bomo dosegli večji učinek tako na področju zagotavljanja javnih dobrin (okolje, ohranjanje narave) kot tudi konkurenčnosti kmetij v povezavi z zadovoljevanjem potreb (povpraševanja) potrošnikov. Glede na omejenost sredstev za PRP je iskanje takšnih sinergij nujno potrebno.*

*Poleg tega smo si člani Koalicije edini, da je z vidika ohranjanja narave, še posebej pa ogroženih vrst ptic, ki pa bodo tudi indikatorji za uspešnost PRP (!), integrirana pridelava neprimerljiva z ekološko, saj imajo že manjši vnosi fitofarmaceutskih sredstev v okolje lahko negativne posledice za biotsko raznovrstnost. Zato menimo, da je iskanje sinergij v NSN upravičeno predvsem v kombinaciji z ekopridelavo.*

### **3. Izboljšanje dobrega počutja domačih živali (okrog 13 odstotkov skupnih sredstev za os 2)**

Cilj: Aktivnosti za izboljšanje dobrega počutja živali so usmerjene v izboljšanje stanja na živinorejskih gospodarstvih, ki z izboljšavami v tehnologiji rej zagotavljajo živalim prilagojeno življenjsko okolje. Te aktivnosti ugodno vplivajo tudi na zmanjševanje obremenitve voda s hranili in zraka s toplogrednimi plini.

*Komentar:*

*Menimo, da je sedaj predvideni odstotek sredstev(13 %) previsok; v prvi različici je bilo predvidenih 6%, za kar menimo, da je največ, kar je še sprejemljivo. Dosedanji učinki teh dejavnosti glede na zadani cilj so namreč zelo vprašljivi in ni upravičeno, da bi jim namenili tako visok odstotek sredstev.*

*Po drugi strani pa bomo z bolj ambicioznimi cilji za ekološko kmetijstvo ter povečanjem sredstev zanj, kot to predlagamo v prejšnjih alinejah, dosegli tudi bistveno izboljšanje počutja domačih živali, saj ekološko kmetovanje zagotavlja najvišji standard v tem pogledu, hkrati pa jamči tudi za resnično doseganje ciljev, zaradi že uveljavljenega in učinkovitega sistema nadzora.*

*Zato predlagamo, da sredstva za to dejavnost (izboljšanje počutja domačih živali ) ne presežejo 6% skupnih sredstev za os 2, vendar pa morajo biti v vsakem primeru dobro argumentirana (tako z vidika živalim prilagojene reje kot z vidika zmanjševanja obremenitve voda s hranili in zraka s toplogrednimi plini) in mora biti zagotovljen tudi ustrezen in učinkovit nadzor nad izvajanjem teh dejavnosti.*

### 3. OS: IZBOLJŠANJE KAKOVOSTI ŽIVLJENJA V PODEŽELSKIH OBMOČJIH IN SPODBUJANJE DIVERZIFIKACIJE

#### Izhodišča

Slovensko podeželje ima neizkoriščene človeške in naravne razvojne potencialne, izkazuje pa tudi premajhno podjetniško aktivnost in pomanjkanje dohodkovnih alternativ. Vsaj v delu podeželja obstajajo resni razvojni problemi in očitne razlike med mestom in vasjo. Na takih območjih primanjkuje delovnih mest, nadaljuje se odseljevanje mladih, višja je brezposelnost, nižja sta življenjski standard in raven storitev. S spodbujanjem podjetniške aktivnosti ter usposabljanjem bo NSN v tem programskem obdobju prispeval k uresničitvi razvojnih potencialov ter zmanjšanju razlik med urbanim in ruralnim prostorom. Pri obnovi in razvoju vasi pa bo NSN podpiral razvojne težnje posameznega območja ter prispeval k ohranjanju naravne in kulturne krajine.

Politika razvoja podeželja bo podpirala dvig kakovosti bivanja in diverzifikacije na podeželju predvsem z izvajanjem ukrepov po dveh prednostnih nalogah:

1. Izboljšanje zaposlitvenih možnosti na podeželju;
2. Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju.

#### Prednostne naloge in ključne aktivnosti

##### **1. Izboljšanje zaposlitvenih možnosti na podeželju (65 odstotkov skupnih sredstev za os 3)**

Cilj: Cilj je aktiviranje podjetniških potencialov na podeželju – tako z diverzifikacijo kmetij v nekmetske dejavnosti, kot tudi s spodbujanjem ustanavljanja in razvoja mikropodjetij. Spodbude bodo osredotočene v razvoj podjetništva, ki temelji na inovativnih programih izkoriščanja konkurenčnih prednostih podeželja (tradicionalna znanja, delovna sila, surovine, delovno okolje). Podpore poklicnemu usposabljanju in informiranju bo usmerjene v pridobivanje specifičnih znanj podjetnikov, potencialnih podjetnikov in drugih prebivalcev podeželja, ki delujejo na področjih tretje osi.

Aktivnosti:

- Podpore diverzifikaciji nekmetskih dejavnosti na kmetijah;
- Spodbujanje ustanavljanja in razvoja mikropodjetij, ki temeljijo na konkurenčnih prednostih podeželja;
- Specifično usposabljanje in informiranje upravičencev za podjetništvo na podeželju.

*Predlagamo naslednje aktivnosti:*

- **Spodbujanje ustanavljanja in razvoja mikropodjetij, ki se ukvarjajo z ekološko predelavo (predelava ekoživil) ali podpornimi dejavnostmi za ekokmetijstvo**

*Kratek opis: podpore ustanavljanju in/ali širitvi dejavnosti mikropodjetij, ki se ukvarjajo s predelovanjem ekopridelkov – izdelovanjem ekoživil in podpornimi dejavnostmi za ekološko kmetijstvo (npr.: izdelava embalaže za ekoživila; turistične in druge storitve v povezavi z ekokmetijstvom).*

*Obsežnejše utemeljitve so na voljo v:*

- predlogih za 1. os,
- ANEK s. 62: »spodbude za predelavo ekoživil na kmetijah in v manjših podjetjih«.

- **Spodbujanje razvoja turizma na ekoloških kmetijah**

*Obsežnejše utemeljitve so na voljo v:*

*ANEK s.64:*

- »povezovanje ekološkega kmetovanja s turistično, zdraviliško in gostinsko ponudbo«
- »opredelitev pogojev za ekološke turistične kmetije«,
- »usmerjanje investicijskih podpor na ekokmetijah v zeleni turizem«.

## 2. **Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju** (35 odstotkov skupnih sredstev za os 3)

Cilj: V okviru tega cilja bodo prednostna področja oživitve vaških jeder, obnova večnamenskih objektov, izgradnja in uporaba lokalnih IKT, turistične in ostale infrastrukture, omogočanje opravljanja raznih storitev, obnove kulturne in naravne dediščine. Prednostna področja bodo težila tudi k vzpostavitvi ustreznih storitev za gospodarstva na podeželju kot tudi za prebivalce.

Aktivnosti:

- Obnova in razvoj vasi;
- Podpore za ohranjanje in izboljšanje dediščine podeželja;
- Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo.

## 4. **OS: LEADER – GRADNJA LOKALNIH ZMOGLJIVOSTI ZA ZAPOSLOVANJE IN DIVERZIFIKACIJO**

### Izhodišče

Četrta prednostna os NSN je namenjena krepitvi načel subsidiarnosti v razvoju podeželja. Aktivnosti LEADER bodo namenjene animaciji podeželskih prebivalcev, njihovem povezovanju v razvojna partnerstva (lokalne akcijske skupine, LAS), pripravi lokalnih razvojnih strategij in njihovi realizaciji. Lokalne razvojne strategije bodo temeljile na lokalnih potrebah in izhajale iz lokalnih razvojnih potencialov. Realizacija lokalnih razvojnih strategij se lahko nanaša na vsebine vseh treh prednostnih osi politike razvoja podeželja in drugih inovativnih vsebinah, ki za lokalno okolje predstavljajo razvojno prioriteto, poseben poudarek bo na zaposlovanju in gospodarski diverzifikaciji. Pozornost bo namenjena tudi omrežnemu in čezmejnemu povezovanju med lokalnimi akcijskimi skupinami.

V okviru osi LEADER se bo politika razvoja podeželja osredotočila na naslednje prednostne naloge:

1. Pridobitev strokovnih znanj in spodbujanje prebivalcev podeželja;
2. Podpore delovanju javno–zasebnih partnerstev (lokalnih akcijskih skupin) na podeželskih območjih;
3. Podpora izvajanju lokalnih razvojnih strategij

### Prednostne naloge in ključne aktivnosti

#### **1. Pridobitev strokovnih znanj in spodbujanje prebivalcev podeželja** (15 odstotkov skupnih sredstev za os 4)

Cilj: Aktivnosti te prednostne naloge bodo usmerjene v permanentno usposabljanje in spodbujanje lokalnega prebivalstva. Namen teh aktivnosti je vključevanje civilne družbe in zainteresirane javnosti v načrtovanje gospodarskega, socialnega in okoljskega razvoja na lokalni ravni. Spodbujanje bodo izvajale za ta namen usposobljene organizacije in posamezniki.

Aktivnosti:

- Priprave in izvedba programov spodbujanja in usposabljanja podeželskega prebivalstva za njihovo aktivno vključevanje v izdelavo lokalnih strategij, sodelovanje v LAS in procesih odločanja o izvedbah lokalnih razvojnih strategij;
- Usposobitev za izvajanje programov spodbujanja in usposabljanja lokalnega prebivalstva.

*Predlagamo naslednje aktivnosti:*

- ***Izobraževanje in usposabljanje lokalnega prebivalstva za vključevanje ekološkega kmetijstva v gospodarske razvojne programe na lokalni ravni.***
- ***Posebna izobraževanja in usposabljanja lokalnega prebivalstva na območjih Natura 2000 za vključevanje v procese trajnostnega razvoja podeželskih skupnosti***

*Utemeljitev in opis: potreba po informiranosti vseh akterjev na lokalni ravni o možnostih, ki jih nudita ekološko kmetijstvo in ohranjanje narave ter območja Natura 2000, da bi lahko razvijali LAS-e za lokalne razvojne dejavnosti, ki bodo temeljile tudi na okoljskih prednostih slovenskega podeželja in bodo zagotavljale upoštevanje načel trajnostnega razvoja. V te dejavnosti izobraževanja je potrebno na vsaki lokaciji vključevati tudi morebitne lokalne akterje, ki lahko predstavijo svoja znanja in zamisli (npr. ekokmetjske in okoljske NVO).*

*Obsežnejše utemeljitve so na voljo v:*

*ANEK s.60: »vključevanje lokalnih skupnosti v izvajanje ANEK-a«,*

*ANEK s.62: »povečanje podpor lokalnih skupnosti za namene ekološkega kmetijstva«,*

*ANEK s. 64: »povezovanje ekološkega kmetovanja s turistično, zdraviliško in gostinsko ponudbo«*

*ANEK s.68: »osveščanje ciljnih skupin prebivalstva«.*

## **2. Podpore delovanju javno–zasebnih partnerstev (lokalnih akcijskih skupin) na podeželskih območjih ( 25 odstotkov skupnih sredstev za os 4)**

Cilj: Zagotovitev partnerstev med subjekti javnega in zasebnega prava z upoštevanjem pristopa od spodaj navzgor pri izdelavi in izvedbi lokalnih razvojnih strategij.

Aktivnosti:

- Podpore delovanju LAS (ureditev pravnega statusa, upravna in administrativna usposobitev ter stroški delovanja);
- Projekti sodelovanja med LAS-i (izmenjave izkušenj in prenos dobrih praks, čezmejno sodelovanje in informiranje med LAS-i).

## **3. Podpora izvajanju lokalnih razvojnih strategij (60 odstotkov skupnih sredstev za os 4)**

Cilj: Samostojno odločanje v okviru javno-zasebnih partnerstev pri izboru in izvedbi projektov in aktivnosti, ki izhajajo iz lokalnih razvojnih strategij.

Aktivnosti:

- Izbor in izvajanje prednostnih projektov.

*Predlagamo naslednje aktivnosti:*

- ***Podpora pilotnim razvojnim projektom na območjih Natura 2000***

*Primer dobre prakse doseganja ciljev trajnostnega razvoja (Gotheborg) na območjih Natura 2000 s poudarkom na upravljanju podeželja v skladu s principi ekološkega kmetovanja in smernic za ohranjanje ugodnega stanja vrst in habitatov (izhajajoč iz Direktive o pticah in Direktive o habitatih. Iskanje razvojnih priložnosti na območjih Natura 2000 z utemeljitvijo doseganja ciljev trajnostnega razvoja po treh stebrih trajnosti: okolje, sociala, ekonomija.*

*Predlog izbora 3 poskusnih območij Natura 2000 v Sloveniji.*

*Utemeljitev:*

*Ta aktivnost se nam zdi izredno pomembna, saj je Naturo 2000 v Sloveniji namenjen precejšen del prostora, zato upravljanje teh območij za državo pomeni velik izziv. Nujno je, da razvijemo inovativne pristope in vzpostavimo vzorčne modele upravljanja s temi območji, ki bodo pokazala primere, kako lokalno prebivalstvo lahko s pridom uporabi Naturo 2000 kot razvojno priložnost. Ekološko kmetijstvo tu lahko zagotavlja tako okoljsko kot gospodarsko dimenzijo upravljanja, predvsem prek turizma in oblikovanja ekoloških živilskih proizvodov z dodano vrednostjo – poreklom z območja Natura 2000. (Glej tudi Häring et al. 2005).*

*Opomba: to aktivnost je potrebno še ustrezno umestiti v PRP; tu jo navajamo zaradi sorodnosti s pristopom LEADER, vendar pa morda bolje sodi v okvir kake druge osi.*

## Reference

1. EEA (2006). Ocena vključevanja okoljskih vsebin v kmetijsko politiko EU. EEA Briefing 2006/01 (SL), [http://reports.sl.eea.europa.eu/briefing\\_2006\\_1/sl/briefing\\_01\\_2006-SL.pdf](http://reports.sl.eea.europa.eu/briefing_2006_1/sl/briefing_01_2006-SL.pdf)
2. Häring, A., Stolze, M., Zanoli, R., Vairo, D., Dabbert, S. (2005). The potential of the new EU Rural Development Programme in supporting Organic Farming. Discussion paper, September 2005, EU-CEE-OFP (www.irs.aber.ac.uk/euceeofp).
3. Slabe, A., Bratuša, A., Tratar-Supan, A.-L. (2005). Ocena ponudbe ekoživil v Sloveniji – preiskovalna analiza stanja. V: 3. konferenca DAES »Slovenija v EU – izzivi za kmetijstvo, živilstvo in podeželje«, Moravske toplice, 10.-11. november 2005, s. 203-216.
4. Slabe, A., Häring, A.M., Hrabalova, A. (2006). Addressing the specific needs of organic farming in the New EU Member States by the Rural Development Programmes 2007-2013. Proceedings, European Joint Organic Congress Organic Farming and European Rural Development, May 30 - 31 2006, Odense, Denmark.
5. Zakowska-Biemans, S. (2005). Report on organic markets in Central and Eastern European EU new member states within the 5<sup>th</sup> project EU-CEE-OFP, Warsaw Agricultural University, Warsaw (www.irs.aber.ac.uk/euceeofp).

Dne 15.6.2006 posredovala:

Anamarija Slabe, Inštitut za trajnostni razvoj

### V imenu **Koalicije za trajnostni razvoj podeželja:**

1. Inštitut za trajnostni razvoj
2. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije – DOPPS
3. Botanično društvo Slovenije
4. Društvo za ohranjanje naravne dediščine Slovenije (DONDES)
5. Društvo za biološko-dinamično gospodarjenje AJDA SOSTRO
6. Društvo za biološko-dinamično gospodarjenje AJDA DOLENJSKA
7. Društvo za biološko-dinamično gospodarjenje AJDA DOMŽALE
8. Društvo za biološko-dinamično gospodarjenje AJDA Koroška
9. Društvo za biološko-dinamično gospodarjenje AJDA Goriška
10. Zavod Symbiosis
11. Notranjski regijski park
12. Združenje ekoloških kmetov osrednje Slovenije
13. Zveza društev za biološko-dinamično gospodarjenje AJDA
14. Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije – Zveza BIODAR
15. Društvo Ognjič
16. Skupaj za zdravje človeka in narave